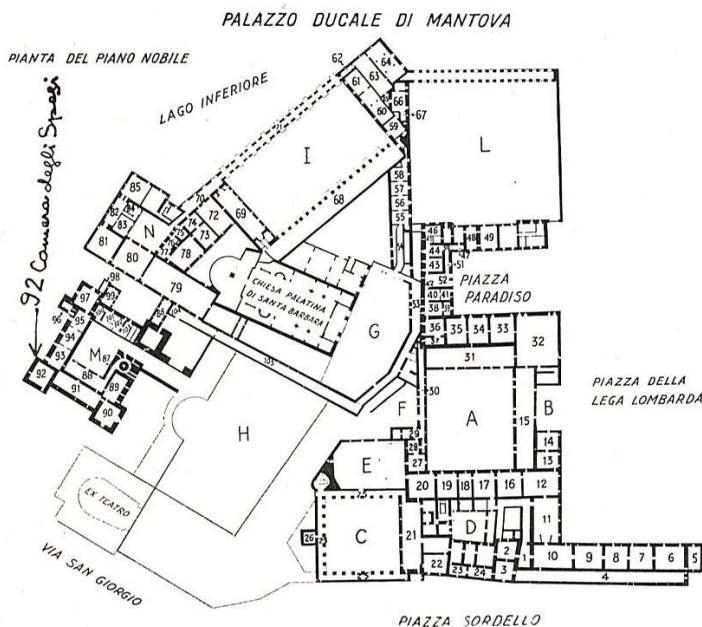

LIKOVNA SVESKA

PREZRELO VOĆE ANDREA MANTENJE

Mantova, Palata Ducale, Camera degli Sposi

U Mantovi pada kiša. Jesen je i kao da nema izgleda za još koji sunčan dan. Kruženje po ulicama grada, međutim, ne predstavlja teškoću. Veliki tremovi lučno izvijeni, ukrašeni lozicama koje se svijaju oko tankih stubova, štite vas od kiše. U ovom malom mestu gotovo svi pločnici su nadkriveni ovim svodovima koji čine jedinstvo sa građevinama; tu nalazite zaklon i mogućnost za predah.

Već nekoliko sati sam u prostorijama ogromne Palate Ducale. Kraja nema. Iz sale u salu, iz vrta u vrt. Posetioci su premoreni od osvajanja palate, ali bez daha idu dalje. Kolekcije bogatog namštaja. Muzički instrumenti odavno nemaju. Ali sale su pune zvuka; magnetofoni su neupadljivo postavljani. Trake se obrću i dočaravaju atmosferu velikih svečanosti. Odjekuju horovi i kao da se u palatu vraćaju davni dani sjaja i slave. Na zidovima podrhtavaju ogromni gobleni.

U Camera degli Sposi ukočeno vas dočekuje porodica Ludovica Gonzage. Vrhunac umešnosti Andrea Mantenje. Svaki čas očekujete da zanište konji, da se uznemire psi. Da se poremeti red ovih fresaka.

Prostorija je veoma uska. Ponestaje vazduha. Na zidovima nema otvora. Nema prozora. Ali oseća se neka svetlost što bije odnekud. Dižem glavu ka svodu. Blještavo plavo islikana kupola, otvara pogled u nebo, koje je blistavo, sa ponekim sjajno srebrnim oblakom. Sa same ivice otvora neba, izviruju i smeju se dečja i ženska lica. Egzotične plave i šarene ptice sleću među njih. Oko tih umilnih glavica svijaju se venci poljskog cveća i ispletene girlande sa plodovima. Citave grane pomorandži, zlatni plodovi limuna, grozdovi i breskve. I tad, neočekivano, sa tog islikanog plafona, počne sve to obilje da se rasipa, a venci i girlande kidaju. Prezrelo voće je padalo po meni, odozgo, iz začaranog vrta Andrea Mantenje, sa samog svoda Camera degli Sposi.

KOD LEONIDA ŠEJKE

Beograd, Takovska 18, leto 1970.

Vrellina. Asfalt se razmekšao. Takovskom jure zažarena vozila. Kao da će svaki čas vazduh buknuti od benzinskih isparenja. Sa svih strana buka. Ulazim u broj osamnaest. Stepenište poliveno. Mlaka svežina. Na trećem spratu čeka me Šejka. Govori: »Tačna si«. Dok prolazimo kroz predsoblje kažem: »Napolju je pakao«. Ulazimo u kuhinju. Zatim u jedno šire predsoblje. Stan pomalo liči na lavirint. Ali u njemu je bar hladovina. U tesnom prolazu, sasvim u dnu, bela uska vrata. Ona su toliko bela da se čini da sama sobom osvetljavaju tamni procep koji vodi do Šejkinog ate-

ljea. Ulazimo u njegovu radionicu, u stvari malu usku devojačku sobu koja je pretvorena u atelje. Nema stolica. Sedam na usku sećiju prekrivenu grubom tkaninom i naslanjam se na zid. Tih uz moje noge minijaturni štafelaj. (Šejka verovatno slika sa ovog mesta, u sedećem stavu.)

Prelazim odmah na stvar. Kažem: »Evo lova, Šejka. Ipak želim dve manje, ne onu što sam odabrala, za nju nemam dovoljno. Možda jednom kad... Ali dve manje odmah sada. Idem na letovanje. Tamo ću sve potrošiti. Posle, biću švorc...«

Šejka ćuti; možda mu nije pravo. Razgledam samo slike malog formata. Biram dve. Za jednu mi kaže: »Ovu nikako, čuvam je za sebe«. Salim se: »E da nije takva vrućina, dao bi je«. Smejemo se. Kome još pada na pamet da usred sezone kupanja, na trideset stepeni u hladu, kupuje slike. »Izgleda da bi samo u Svajcarskoj da krčmiš, tamo je sveže!« Potvrđuje mi svoj odličan uspeh u Svajcarskoj, gde je priredio izložbu. Treba puno da radi. Pitam začudeno: »I nikud ne ideš. Celo leto ovde... Tek na jesen? Gde ćeš otvoriti?! Opet u Zenevi. U Minhenu!? Daj mi ove dve, ali odmah, znam da će opet ništa nećeš vratiti... Zaboga, ti ljudi tamo, sa lovom, da li zbilja vole slike...«

Kod Šejke sam ostala još malo, tek da popijemo limunadu i da mi spakuje slike.

Pošto sam skinula sa zida devojačke sobe te dve slike, shvatila sam da je na tome mestu ostala da štrči belina, kao oguljena kora nekog stabla, da je tu načinjena rupa, koja stravično zjapi. Jer svi zidovi i cela ta uska prostorija u kojoj sam sedela bila je jedna velika Šejkina slika uokvirena tavanicom i podom. Svi predmeti u toj sobi bili su delovi jednog platna, a sve slike na njenim zidovima bile su samo smanjeni delovi te celine. Shvatih da smo svojim kretanjem, svojim rukama koje su se vrmale, svojim ležernim glasovima, samo remetili mir koji je vladao tim prostorom. Čak smo na trenutke hodali po toj velikoj slici. U stvari, bili smo njeni rastavljeni delovi, mrlje boja koje su se zgušnjavale i sušile, možda čak oni nevažniji delići, neke male crne mrlje koje su tražile sklad sa celinom — otvarajući usta i sporazumevajući se pokretima — dok je sve unaokolo mirovalo.

Pogled je zasenjivala punpurna rumen pliša, srebrni čiraci, čaše sa grbovima, ordeni na osakaćenoj lutki. Zlatni tasovi male apotekarske vage, veliki tegovi, brojčanici, zupčanici, stari satovi. Kalem i s koncem. Boce pune tajanstvenih tečnosti, gustih biljnih ulja. Kraj njih presovano cveće iz alpskih predela. Školjke. Sasušene alge. Otvoreni atlasi sa obeleženim putevima koje još treba pohoditi. Karte na zidu kojima su se moreplovidi upravljali. Sijaset dragocenosti na pollicama, na prozoru, na stolu. Po uglovima zaključane škrinje skrivaju neslućene vrednosti, samo ponekad se otvaraju i iz njih se vadi novo blago.

Predmeti su bili rasuti svuda, mamili su oko, još više ruku. Mi smo u tom neredu remetili red. Odjednom poželeh da u tom velikom Šejkinom skladištu sve dotaknem, sve okrenem, prevrnem, zagledam. Ali stvari su se odupirale; bile su već odavno prenete na platno i osušene na njemu.

I tad je nastupio čas kad mi se učinilo da će ta cela mala prostorija, ta vešto postavljena islikana i zatvorena slika, sa svim svojim najsitnijim detaljima, nezadrživo poleteti ka uskom procepu na suprotnom zidu. Da će se vinuti i izleteti kroz prozor. Razlivene boje, rasuto cveće i svi predmeti naglo će pohrliti u zrak i povući ceo taj predeo, celu tu sobu sa sobom. Za čas će sve postati deo tog neba što je napolju modro plamtelo od julske jare. I da će se cela ta dugo sastavljena Šejkina slika raspršiti i kružiti kao sitno trunje visoko zavrtano i poneto nekim neslućenim strujama.

BOGORODIČIN MAFORION

Bogorodica sa Hristom »Strasna«, Dubrovačka slikarska škola

Bogorodica je predstavljena u malo povijenom stavu, nagnuta ka Hristu, koga drži na svojoj levoj ruci. Dečak je sav u grču, ledima priljubljen uz majku, lica okrenutog nekud nagore. Svojim nejakim šakama i tanušnim prstima grčevito drži Bogorodičin palac. Usled naglog pokreta-trzaja sa desne noge mu spada sandala. U njegovim očima se vidi strah; strah od sprava za mučenje koje odozgo, sa leve i desne strane, prinose arhandeli Mihailo i Gavriilo. Dečak gleda prema Gavrilu. Ovaj koji je prvi rekao Bogorodici: »Raduj se«, sada je predskazatelj budućih muka njenog čeda. Senke na Hristovom licu su tamne i duboke, razlivaju se iz njegovih uznemirenih očiju, koje su prvi put spoznale strah. Prva trauma. Ali njegova majka dostojanstveno podnosi ovaj čin mračnog predskazanja.

I pored sveg zastrašenog izraza straha koji izvire iz dečakovih očiju, neki čudni sjaj razbija grč predstave i do nas dopire prozračna vedrina koja, u stvari, dominira celom slikom. Prostor je ispunjen rumenim svetlom. Ovaj sjaj zrači sa Bogorodičine odežde i ublažava stravičan predznak muka što se spremaju. Maforion u koji je ognuata majka izvezen je crvenim razbuktalim cvetovima divlje ruže; otkrivamo da se ceo jedan gm, ceo vrt divljih razbuktalih ruža u kom je zastala sa sinom, obvio i pripio uz njenu široku odeždu. Tanke ružine grane, cvetne latice i lišće uspinju se i čvrsto stežu oko njih, stavljaju ih pod svoje okrilje, sjedinjuju se sa njima, čuvaju i brane od nadnosećeg zla.

Sve je najednom šumno i razbuktalo; vidimo kako vreža divlje ruže i dalje raste, kako se uspinje i prekriva slabo telo i prozračno lice Bogorodice i njenog sina i kako se cela slika zgušnjava i sбира u čvrst rasplamsali gm.